

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра екологічного права

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«Міжнародне екологічне право»

Рівень вищої освіти – другий (магістерський) рівень

Ступінь вищої освіти – магістр

Галузь знань – 08 «Право»

Спеціальність – 081 «Право»

Статус навчальної дисципліни – за вибором студента

Харків 2021

Робоча програма навчальної дисципліни «**Міжнародне екологічне право**» для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право». Харків: Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2021. 29 с.

Розробники:

Євгеній СУЄТНОВ,

кандидат юридичних наук, доцент

Євгенія КОПИЦЯ,

кандидатка юридичних наук, доцентка

Ельбіс ТУЛІНА,

кандидатка юридичних наук, доцентка

Затверджено на засіданні кафедри екологічного права
(протокол № 2 від 9 вересня 2021 р.)

Оновлену редакцію (зі змінами та доповненнями) затверджено на засіданні
кафедри екологічного права
(протокол № 13 від 15 червня 2022 р.)

Завідувач кафедри – Євгеній СУЄТНОВ,
кандидат юридичних наук, доцент

Зміст

1. Опис навчальної дисципліни.....	4
2. Очікувані результати навчання.....	5
3. Зміст програми навчальної дисципліни.....	10
4. Обсяг і структура навчальної дисципліни.....	13
4.1. Для здобувачів вищої освіти денної форми навчання.....	13
4.2. Для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання.....	15
5. Форми педагогічного контролю та засоби оцінювання результатів навчання.....	16
6. Критерії оцінювання результатів навчання.....	17
7. Педагогічний контроль для здобувачів вищої освіти.....	19
8. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни.....	19

1. Опис навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни «Міжнародне екологічне право» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми «Право» другого (магістерського) рівня вищої освіти галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право».

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень освіти	Дидактична структура навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 4,0	Галузь знань – 08 «Право»	За вибором студента	За вибором студента
Кількість модулів – 3		Рік підготовки: 2021-2022	Рік підготовки: 2021-2022
Загальна кількість годин – 120	Спеціальність – 081 «Право»	Семестр 1-2	Семестр 1-2
		Лекції 20 год.	Лекції 6 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2–4, самостійної роботи студента – 6–8.	Рівень освіти – другий (магістерський)	Практичні / семінарські заняття 20 год.	Практичні / семінарські заняття 4 год.
		Самостійна робота 80 год.	Самостійна робота 110 год.
		Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (диференційований залік)	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань (диференційований залік)

Мета навчальної дисципліни – підвищення загального рівня правової культури здобувачів вищої освіти; формування у майбутніх юристів світоглядних установок, орієнтованих на верховенство права; формування знань, вироблення основних умінь і навичок, а також формування професійних компетентностей у галузі міжнародного екологічного права.

Завдання:

- формування необхідних сучасному юристу комплексу юридичних компетентностей;
- формування системи теоретичних знань про галузь – міжнародного екологічного права, комплексних знань про особливості механізму правового регулювання охорони довкілля, основних понять цієї галузі, особливостей її суб'єктів, процесу створення її норм, проблемних питань правового регулювання охорони довкілля в міжнародному праві, знань відповідності вітчизняного законодавства нормам міжнародного права;
- розвиток навичок і вмінь здійснювати аналіз міжнародних договорів у галузі охорони довкілля і тлумачення їх норм;
- вироблення вільного володіння поняттями і категоріями міжнародного екологічного права;
- удосконалення вміння пошуку, обробки наукової та нормативної інформації;
- аналіз і правове вирішення конкретних практичних ситуацій на основі правових норм.

Пререквізити: «Міжнародне право», «Екологічне право».

Кореквізити: «Право міжнародних договорів», «Право міжнародних організацій», «Право міжнародної безпеки», «Міжнародне право прав людини».

2. Очікувані результати навчання

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен демонструвати такі результати навчання:

РН-1.	Демонструвати знання основних положень правового забезпечення охорони навколишнього середовища в міжнародному праві; понять і категорій міжнародного екологічного права та демонструвати їх компетентне застосування.
РН-2.	Демонструвати знання та розуміння особливостей міжнародно-правової охорони довкілля.
РН-3	Аналізувати і правильно тлумачити зміст міжнародно-правових актів та норм вітчизняного законодавства з питань охорони навколишнього середовища і їх застосовувати, визначати їх співвідношення.
РН-4	Здійснювати критичний і системний аналіз правових явищ та процесів у сфері

	охорони довкілля.
РН-5	Демонструвати розуміння правового забезпечення та захисту прав людини на безпечне для життя та здоров'я довкілля на міжнародному та національному рівнях.
РН-6	Демонструвати вміння пошуку професійної інформації в сфері міжнародного екологічного права та використовувати інформаційні технології і бази даних для професійної діяльності.
РН-7	Формулювати власні пропозиції щодо використання позитивного міжнародного досвіду щодо правового регулювання охорони навколишнього природного середовища в Україні.
РН-8	Виявляти проблеми та прогалини у правовому регулюванні міжнародно-правової охорони довкілля і пропонувати способи їх вирішення з використанням наявних теоретичних і прикладних знань.
РН-9	Пропонувати аргументоване вирішення актуальних проблем охорони довкілля на міжнародному та національному рівнях.
РН-10	Характеризувати основні напрямки правового регулювання у сфері міжнародно-правової охорони морського та прісноводного середовища.
РН-11	Демонструвати знання основних міжнародно-правових актів щодо охорони морського та прісноводного середовища.
РН-12	Знати особливості захисту морського та прісноводного середовища від забруднення відповідно до норм міжнародного екологічного права, аналізувати його співвідношення з нормами вітчизняного екологічного законодавства.
РН-13	Пропонувати вирішення проблемних питань у сфері охорони морського середовища на основі аналізу існуючих міжнародно-правових норм, судової практики щодо питань, у регулюванні яких є прогалини.
РН-14	Розуміти сутність зміст та проблемні аспекти міжнародно-правової охорони флори і фауни.
РН-15	Характеризувати основні напрями міжнародно-правового регулювання у сфері збереження та охорони біологічного різноманіття.
РН-16	Обґрунтовувати свою правову позицію щодо проблемних питань у сфері збереження та охорони біологічного різноманіття, спираючись на міжнародно-правові норми, норми національного права, судові рішення.
РН-17	Демонструвати знання особливостей міжнародно-правової охорони атмосферного повітря, озонового шару та космічного простору.
РН-18	Характеризувати основні напрямки міжнародно-правового регулювання у сфері запобігання та пом'якшення наслідків зміни клімату відповідно до норм міжнародного права.
РН-19	Характеризувати стан правового регулювання у сфері поводження з відходами у міжнародному праві, надавати порівняльну характеристику із діючими нормами національного екологічного права.
РН-20	Обґрунтовувати свою правову позицію щодо проблемних питань у сфері поводження з відходами, спираючись на міжнародно-правові норми, норми національного права, судові рішення.
РН-21	Демонструвати знання особливостей порядку поводження з небезпечними відходами у міжнародному праві, надавати порівняльну характеристику із діючими нормами національного екологічного права.
РН-22	Демонструвати знання міжнародно-правового режиму ядерної та радіаційної безпеки та його нормативного забезпечення.
РН-23	Характеризувати спеціальні принципи міжнародного права у сфері ядерної та радіаційної безпеки, розуміти їх реалізацію у нормах права національного законодавства України.

РН-24	Характеризувати без'ядерний статус, як особливість воєнної політики держави.
РН-25	Висловлювати та обґрунтовувати власну думку щодо проблемних та дискусійних питань у сфері ядерної та радіаційної безпеки на основі норм міжнародного права та українського законодавства, судових рішень, а також матеріалів правозастосовної практики.
РН-26	Обґрунтовувати свою правову позицію щодо проблемних питань у сфері міжнародно-правової відповідальності за екологічні правопорушення, орієнтуватись у практиці вирішення міжнародних екологічних спорів.
РН-27	Розуміти особливості міжнародно-правової охорони довкілля в умовах збройних конфліктів.

Викладання навчальної дисципліни забезпечує формування у здобувача вищої освіти загальних і спеціальних компетентностей та досягнення результатів навчання, визначених стандартом вищої освіти відповідної спеціальності та освітньо-професійною програмою «Право», а саме:

Загальних компетентностей:

- ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК 2. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні.
- ЗК 3. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- ЗК 6. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК 7. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК 8. Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).
- ЗК 9. Здатність працювати в міжнародному середовищі.
- ЗК 1.3. Здатність формулювати особисту думку та доказово її представляти.
- ЗК 1.4. Здатність здійснювати медіацію в професійній діяльності.
- ЗК 1.6. Здатність до безпосередньої самоосвіти та самовдосконалення.

Спеціальних компетентностей:

- СК 1. Здатність застосовувати принципи верховенства права для розв'язання складних задач і проблем у сфері екологічного права та міждисциплінарних галузях, а також у разі виникнення ситуацій правової

невизначеності.

СК 2. Здатність аналізувати та оцінювати вплив правової системи Європейського Союзу на правову систему України.

СК4. Здатність оцінювати взаємодію міжнародного екологічного права та міжнародних правових систем з правовою системою України.

СК 6. Здатність обґрунтовувати та мотивувати правові рішення, давати розгорнуту юридичну аргументацію

СК 8. Здатність застосовувати медіацію та інші правові інструменти альтернативного позасудового розгляду при вирішенні правових спорів.

СК 9. Здатність застосовувати міждисциплінарний підхід в оцінці правових явищ та правозастосовній діяльності

СК 10. Здатність ухвалювати рішення у ситуаціях, що вимагають системного, логічного та функціонального тлумачення норм права, а також розуміння особливостей практики їх застосування.

СК 13. Здатність доносити до фахівців і нефахівців у сфері права інформацію, ідеї, зміст проблем та характер оптимальних рішень з належною аргументацією.

СК 15. Здатність самостійно готувати проекти актів правозастосування, враховуючи вимоги щодо їх законності, обґрунтованості та вмотивованості.

СК 1.3. Здатність розрізняти принципи інститутів публічного і приватного права в юридичній діяльності.

СК 1.5. Здатність вирішувати колізійні проблеми правового регулювання суспільних відносин.

СК 1.6. Здатність демонструвати знання юридичної техніки та її прикладних аспектів (правотворчості, законодавчої техніки, техніки створення корпоративних актів, юридичних документів, систематизації юридичних актів, юридичного письма та юридичної термінології тощо).

Програмних результатів навчання:

ПРН 1. Оцінювати природу та характер суспільних процесів і явищ, і виявляти розуміння меж та механізмів їх правового регулювання.

ПРН 2. Співвідносити сучасну систему цивілізаційних цінностей з правовими цінностями, принципами та професійними етичними стандартами.

ПРН 3. Проводити збір, інтегрований аналіз та узагальнення матеріалів з різних джерел, включаючи наукову та професійну літературу, бази даних, цифрові, статистичні, тестові та інші, та перевіряти їх на достовірність, використовуючи сучасні методи дослідження.

ПРН 4. Здійснювати презентацію свого дослідження з правової теми, застосовуючи першоджерела та прийоми правової інтерпретації складних комплексних проблем, що постають з цього дослідження, аргументувати висновки.

ПРН 6. Обґрунтовано формулювати свою правову позицію, вміти опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи.

ПРН 7. Дискутувати зі складних правових проблем, пропонувати і обґрунтовувати варіанти їх розв'язання.

ПРН 10. Аналізувати взаємодію міжнародного права та міжнародно-правових систем з правовою системою України на основі усвідомлення основних сучасних правових доктрин, цінностей та принципів функціонування права.

ПРН 13. Аналізувати та оцінювати практику застосування окремих правових інститутів.

ПРН 14. Обґрунтовувати правову позицію на різних стадіях правозастосування.

ПРН 15. Мати практичні навички розв'язання проблем, пов'язаних з реалізацією процесуальних функцій суб'єктів правозастосування.

ПРН 1.3. Аналізувати механізми публічно-правового і приватно-правового регулювання в юридичній практиці.

ПРН 1.5. Демонструвати знання та розуміння механізму подолання правових колізій в правозастосовній практиці.

ПРН 1.6. Демонструвати знання юридичної техніки та її прикладних аспектів в дискурсі правової епістемології та юридичної практики.

3. Зміст програми навчальної дисципліни

Модуль 1. Основоположні засади міжнародного екологічного права.

Історія становлення та розвитку міжнародного екологічного права.

Історичні етапи становлення та розвитку міжнародного екологічного права та їх загальна характеристика. Ключові конференції у сфері охорони довкілля: Конференція ООН з проблем середовища, оточуючого людину (Стокгольм, 1972 р.), Конференція ООН з навколишнього середовища та розвитку (Ріо-де-Жанейро, 1992 р.), Всесвітній саміт зі сталого розвитку (Йоганнесбург, 2002 р.), Конференція ООН зі сталого розвитку (Ріо-де-Жанейро, 2012 р.) та ін. Аналіз основних документів, прийнятих на цих міжнародних заходах: Стокгольмська декларація 1972 р., Декларація з навколишнього середовища та розвитку 1992 р., Порядок денний на XXI ст., Декларація зі сталого розвитку 2002 р., «Майбутнє, яке ми хочемо» тощо.

Поняття, предмет, принципи, джерела, об'єкти та суб'єкти міжнародного екологічного права. Поняття міжнародного екологічного права, його наукове розуміння та специфіка його предмету. Сутність і зміст міжнародних еколого-правових відносин. Сучасне міжнародне екологічне право та міжнародна екологічна політика. Поняття та юридична природа принципів міжнародного екологічного права, їх класифікація, види та зміст. Сутність і значення концепції сталого розвитку. Принцип екосистемного підходу: поняття, зміст і роль у забезпеченні сталого управління охороною довкілля. Принцип перестороги. Принцип «забруднювач платить». Поняття та особливості джерел міжнародного екологічного права, їх класифікація та система. Кодифікація і прогресивний розвиток міжнародного екологічного права. Об'єкти міжнародного екологічного права: поняття, особливості та класифікація. Поняття і класифікація суб'єктів міжнародного екологічного права. Держави, міжнародні міжурядові та неурядові організації як суб'єкти міжнародно-правової охорони довкілля.

Екологічні права людини в міжнародному екологічному праві. Поняття, сутність, історія формування та класифікація екологічних прав людини в міжнародному екологічному праві. Право людини на сприятливе (здорове, чисте, безпечне) навколишнє середовище та на вільний доступ до екологічної інформації. Орхуська конвенція 1998 р.: науково-правова характеристика та значення. Міжнародно-правові механізми захисту екологічних прав людини: поняття, ознаки, становлення та розвиток.

Модуль 2. Міжнародно-правова охорона довкілля.

Міжнародно-правова охорона морського та прісноводного середовища. Морське і прісноводне середовище як об'єкти міжнародно-правової охорони. Поняття, принципи та особливості міжнародно-правової охорони морського середовища. Науково-правова характеристика Конвенції ООН з морського права 1982 р., Конвенції про захист Чорного моря від забруднення 1992 р. та інших міжнародно-правових актів у цій сфері. Міжнародно-правова охорона прісноводного середовища: поняття, принципи та особливості. Конвенція з охорони та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер 1992 р. *Міжнародно-правова охорона флори і фауни, біологічного та ландшафтного різноманіття.*

Флора та фауна як об'єкти міжнародно-правової охорони. Поняття, загальні засади, принципи і особливості міжнародно-правової охорони флори та фауни. Міжнародно-правові акти у цій сфері (Міжнародна конвенція про захист рослин 1951 р., Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення, 1973 р, Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин 1979 р. та ін.): підстави прийняття, основні положення, сутність і значення. Проблеми міжнародно-правової охорони середовищ існування дикої флори та фауни. Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовище існування водоплавних птахів, 1971 р. Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі 1979 р. Біологічне різноманіття як об'єкт міжнародно-правової охорони. Загальна

характеристика, структура, цілі та основні положення Конвенції про охорону біологічного різноманіття 1992 р. Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття 1995 р. та інші міжнародно-правові акти.

Міжнародно-правова охорона атмосферного повітря, озонового шару та космічного простору. Атмосферне повітря, озоновий шар та космічний простір як об'єкти міжнародно-правової охорони. Поняття, принципи та особливості їх міжнародно-правової охорони. Основні міжнародно-правові акти, їх науково-правова характеристика: Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані 1979 р., Віденська конвенція про охорону озонового шару 1985 р., Монреальський протокол про речовини, що руйнують озоновий шар, 1987 р., Декларація правових принципів діяльності держав з дослідження та використання космічного простору 1963 р. та ін.

Міжнародно-правове регулювання питань зміни клімату. Клімат як об'єкт міжнародно-правової охорони. Сучасні проблеми зміни клімату та шляхи їх вирішення. Рамкова конвенція ООН про зміну клімату 1992 р.: науково-правова характеристика та значення. Паризька угода 2015 р.: основні положення, цілі та ключові елементи. Науково-правова характеристика інших міжнародно-правових актів у цій сфері. Вплив зміни клімату на появу кліматичних мігрантів.

Модуль 3. Окремі аспекти міжнародно-правової охорони довкілля.

Міжнародно-правове регулювання поводження з відходами. Сучасні проблеми поводження з відходами і шляхи їх вирішення. Загальні положення міжнародного права щодо поводження з відходами. Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням 1989 р., Протокол про відповідальність і компенсацію за шкоду, заподіяну в результаті транскордонного перевезення небезпечних відходів та їхнього видалення 1999 р. та інші міжнародно-правові акти.

Міжнародно-правове регулювання ядерної та радіаційної безпеки. Міжнародно-правовий режим ядерної та радіаційної безпеки. Спеціальні

принципи міжнародного права у сфері ядерної та радіаційної безпеки. Функціональне призначення та діяльність Міжнародного агентства з атомної енергії (МАГАТЕ). Науково-правова характеристика ключових міжнародно-правових актів: Віденська конвенція про цивільну відповідальність за ядерну шкоду 1963 р., Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу та ядерних установок 1979 р., Конвенція про ядерну безпеку 1994 р. Сучасні проблеми у сфері ядерної та радіаційної безпеки та шляхи їх вирішення.

Міжнародно-правова охорона довкілля в умовах збройних конфліктів. Загальні положення та особливості міжнародно-правової охорони довкілля в умовах збройних конфліктів: історичні аспекти та сучасний стан. Екоцид як міжнародний злочин. Питання міжнародно-правової відповідальності за екологічні правопорушення. Міжнародні екологічні спори та практика їх вирішення.

4. Обсяг і структура навчальної дисципліни

4.1. Для здобувачів вищої освіти денної форми навчання

№ п/п	Дата проведення (згідно розкладу)	Тематика навчального курсу	Обсяг у годинах			
			Усього	У тому числі		
				Лекції	Практичні заняття, семінарські заняття, колоквіуми тощо	Самостійна робота
		Модуль 1. Основоположні засади міжнародного екологічного права				
		Тема 1. Історія становлення та розвитку міжнародного екологічного права		2	2	8
		Тема 2. Поняття, предмет, принципи, джерела, об'єкти та суб'єкти міжнародного екологічного права		2	2	8
		Тема 3. Екологічні права людини в		2	2	8

		міжнародному екологічному праві				
		<i>Разом</i>	36	6	6	24
		Модуль 2. Міжнародно-правова охорона довкілля				
		Тема 1. Міжнародно-правова охорона морського та прісноводного середовища		2	2	8
		Тема 2. Міжнародно-правова охорона флори і фауни, біологічного та ландшафтного різноманіття		2	2	8
		Тема 3. Міжнародно-правова охорона атмосферного повітря, озонowego шару та космічного простору		2	2	8
		Тема 4. Міжнародно-правове регулювання питань зміни клімату		2	2	8
		<i>Разом</i>	48	8	8	32
		Модуль 3. Окремі аспекти міжнародно-правової охорони довкілля				
		Тема 1. Міжнародно-правове регулювання поводження з відходами		2	2	8
		Тема 2. Міжнародно-правове регулювання ядерної та радіаційної безпеки		2	2	8
		Тема 3. Міжнародно-правова охорона довкілля в умовах збройних конфліктів		2	2	8
		<i>Разом</i>	36	6	6	24
		Усього годин / кредитів ЄCTS	120/4,0	20	20	80

4.2. Для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання

№ п/п	Дата проведення (згідно розкладу)	Тематика навчального курсу	Обсяг у годинах			
			Усього	У тому числі		
				Лекції	Практичні заняття, семінарські заняття, колоквіуми тощо	Самостійна робота
		Модуль 1. Основоположні засади міжнародного екологічного права				
		Тема 1. Історія становлення та розвитку міжнародного екологічного права	13	2		11
		Тема 2. Поняття, предмет, принципи, джерела, об'єкти та суб'єкти міжнародного екологічного права	15	2	2	11
		Тема 3. Екологічні права людини в міжнародному екологічному праві	15	2	2	11
		<i>Разом</i>	43	6	4	33
		Модуль 2. Міжнародно-правова охорона довкілля				
		Тема 1. Міжнародно-правова охорона морського та прісноводного середовища				11
		Тема 2. Міжнародно-правова охорона флори і фауни, біологічного та ландшафтного різноманіття				11
		Тема 3. Міжнародно-правова охорона атмосферного повітря, озонового шару та космічного простору				11

		Тема 4. Міжнародно-правове регулювання питань зміни клімату				11
		<i>Разом</i>	44	-	-	44
		Модуль 3. Окремі аспекти міжнародно-правової охорони довкілля				
		Тема 1. Міжнародно-правове регулювання поведження з відходами				11
		Тема 2. Міжнародно-правове регулювання ядерної та радіаційної безпеки				11
		Тема 3. Міжнародно-правова охорона довкілля в умовах збройних конфліктів				11
		<i>Разом</i>	33	-	-	33
		Усього годин / кредитів ЄCTS	120/4,0	6	4	110

5. Форми педагогічного контролю та засоби оцінювання результатів навчання

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни «Правове регулювання екологічної безпеки» передбачає проведення поточного та підсумкового контролю і здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Поточний контроль знань студентів включає:

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на практичних заняттях із застосуванням таких засобів: усне, письмове або експрес-опитування, вирішення практичних завдань або задач, участь у розробці кейсу, захист есе або реферату. Поточний контроль має на меті перевірку рівня підготовки студента у вивченні поточного матеріалу. У ході практичного заняття студент може отримати оцінку за чотирибальною шкалою (0, 3, 4, 5);

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни, що проводиться наприкінці модулів у формі тестування.

Обов'язковою формою самостійної роботи студентів є підготовка індивідуальної підсумкової письмової роботи. Максимальна кількість балів за результатами захисту індивідуальної підсумкової письмової роботи – 10 балів.

Формою підсумкового контролю знань здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни є диференційований залік. Мінімальна кількість балів для отримання диференційованого заліку – 60 балів.

**Розподіл балів між формами організації освітнього процесу
та видами контрольних заходів**

Поточний контроль								Підсумкова оцінка знань (диференційований залік)	
Модуль № 1		Модуль № 2		Модуль № 3		Всього		Індивідуальна робота студентів	Max 100
П/З	Тестування	П/З	Тестування	П/З	Тестування	П/З	Тестування	Max 20	
max 15	max 10	max 20	max 10	max 15	max 10	max 50	max 30		

6. Критерії оцінювання результатів навчання

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
Поточний контроль на практичному занятті	Max 5	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з теми, можливі окремі несуттєві недоліки.
	4	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки.
	3	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Тестування	Max 15	Результати визначаються за кількістю вірних відповідей на запитання тесту.

	5	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Підсумкова письмова робота	Max 10	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри. Робота не містить методологічних помилок, є посилання на джерела та власні висновки. При захисті продемонстровані глибокі знання теми, а також доведеність висновків, позицій, класифікацій тощо.
	7	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри. Робота містить незначні методологічні помилки, є посилання на джерела, є власні висновки. При захисті продемонстровані достатні знання теми, а також доведеність висновків, позицій, класифікацій тощо.
	5	Робота оформлена відповідно до вимог кафедри, але з незначними помилками. Робота містить методологічні та змістовні помилки, є посилання на джерела, є власні висновки. При захисті продемонстровані достатні знання теми, але виникли проблеми з аргументації окремих понять та суджень у роботі, доведеність висновків.
Диференційований залік	100	1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, у тому числі орієнтація в основних наукових доктринах і концепціях навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з навчальної дисципліни й використання отриманих знань у практичній роботі.
	90	1. Повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної літератури та знайомство з додатковою літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	85	1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у відповіді суттєвих помилок. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	75	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Помилки й суттєві неузгодженості у відповіді на заліку за наявності знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача.
	70	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Ознайомлення з основною літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Помилки у відповіді на заліку за наявності знань для усунення найсуттєвіших помилок за допомогою викладача.
зараховано		

	60	1. Прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Наявність помилок у відповіді на питання на заліку.
не зараховано	55	1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу з цієї дисципліни.

7. Педагогічний контроль для здобувачів вищої освіти

Шкала підсумкового педагогічного контролю

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою для заліку	Оцінка за 100- бальною шкалою, що використовується в НІОУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	зараховано	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками		80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків		70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	не зараховано	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий повторний курс		0 – 34

8. Навчально-методичне та інформаційне забезпечення навчальної дисципліни

Міжнародно-правові акти

Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням шкідливих відходів і їх знищення від 22.03.1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_022#Text

Віденська конвенція про охорону озонового шару від 22.03.1985 р.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_088#Text

Віденська конвенція про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями 1986 р.
URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a04#Text

Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 р. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#Text

Віденська конвенція про цивільну відповідальність за ядерну шкоду від 21.05.1963 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_006#Text

Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття від 25.10.1995 р. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_711#Text

Гетеборзький протокол 1999 р. про боротьбу з підкисленням, евтрофікацією і приземним озоном до Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані від 30.11.1999 р. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c51#Text

Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку від 14.06.1992 р. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_455#Text

Договір про нерозповсюдження ядерної зброї від 01.07.1968 р. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_098#Text

Європейська ландшафтна конвенція від 20.10.2000 р. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_154#Text

Женевська конвенція про цивільну відповідальність за шкоду, заподіяну при перевезенні небезпечних вантажів автомобільним, залізничним та внутрішнім водним транспортом від 10.10.1989 р. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_837#Text

Картахенський протокол про біобезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття від 29.02.2000 р. URL:
https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_935#Text

Київський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату від 11.12.1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_801#Text

Конвенція з охорони та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер від 17.03.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_273#Text

Конвенція по захисту морського середовища району Балтійського моря від 9.04.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987_009#Text

Конвенція про охорону біологічного різноманіття 1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_030#Text

Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавних птахів, від 02.02.1971 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_031#Text

Конвенція про допомогу у випадку ядерної аварії або радіаційної аварійної ситуації від 26.09.1986 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_027#Text

Конвенція про доступ до інформації, участі громадськості в процесі прийняття рішень і доступу до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, від 25.06.1998 р. (Орхуська конвенція). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text

Конвенція про захист Чорного моря від забруднення від 21.04.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_065#Text

Конвенція про збереження морських живих ресурсів Антарктики від 20.05.1980 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_045#Text

Конвенція про оперативне оповіщення про ядерну аварію від 26.09.1986 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_026#Text

Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі від 19.09.1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_032#Text

Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті від 25.02.1991 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_272#Text

Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані 1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_223#Text

Конвенція про транскордонний вплив промислових аварій від 17.03.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_262#Text

Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу від 3.03.1980 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_024#Text

Конвенція про ядерну безпеку від 17.06.1994 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_023#Text

Міжнародна конвенція про створення міжнародного фонду для компенсації збитків від 18.12.1971 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_807#Text

Міжнародна конвенція про цивільну відповідальність за забруднення бункерним паливом від 23.03.2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896_047#Text

Монреальський протокол по речовинах, що руйнують озоновий шар від 16.09.1987 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_215#Text

Нагойський протокол про доступ до генетичних ресурсів та розподіл на справедливій і рівній основі вигід від їх використання до Конвенції про біологічне різноманіття від 29.10.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_k03#Text

Паризька угода від 12.12.2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_161#Text

Протокол до Конвенції ООН про транскордонне забруднення повітря на великі відстані від 13.11.1979 р. про скорочення викидів сірки або їх транскордонних потоків, принаймні на 30 відсотків від 8.07.1985 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_091#Text

Протокол про відповідальність і компенсацію за шкоду, заподіяну в результаті транскордонного перевезення небезпечних відходів та їхнього видалення від 10.11.1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_793#Text

Протокол про воду та здоров'я до Конвенції по охороні і використанню транскордонних водотоків і міжнародних озер від 17.06.1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_030#Text

Протокол про збереження і сталі і ландшафтного використання біологічного різноманіття до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат від 19.06.2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_366#Text

Протокол про стійкі органічні забруднювачі до Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані від 24.06.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c75#Text

Протокол про фінансування Спільної програми спостережень та оцінки розповсюдження забруднювачів на великі відстані в Європі (ЕМЕП) до Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані від 28.09.1984 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c50#Text

Рамкова конвенція Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату від 09.05.1992 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_044#Text

Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат від 22.05.2003 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_015#Text

Роттердамська конвенція про процедуру Попередньої обґрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a35#Text

Стокгольмська Декларація (щодо питань навколишнього середовища) від 16.06.1972 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_454#Text

Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі від 22.05.2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_a07#Text

Література

- Birnie P., Boyle A. and Redgwell C. International law and the environment. 4th ed. Oxford: Oxford University Press, 2021. 904 p.
- Dupuy, P. and Viñuales, J.. International environmental law. 2nd edn. Cambridge: Cambridge University Press, 2018. 522 p.
- Fisher E., Lange B, and Scotford E. Environmental Law: Text, Cases & Materials 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2019. 888 p.
- Hey E. Advanced Introduction to International Environmental Law. Cheltenham, UK etc.: Edward Elgar Publishing, 2016. 200 p.
- Knox J. and Pejan R. The human right to a healthy environment. Cambridge, United Kingdom: Cambridge University Press, 2019. 306 p.
- Kopytsia I. The Legal Regulation of Climate Change in Ukraine: Issues and Prospects. *Journal of Environmental Law and Policy*. 2021. Vol. 001. 105–125. URL: <https://doi.org/10.33002/jelp001.05>
- Kopytsia Y., Tulina E. Legal Regulation of Invasive Alien Species with Regards to Climate Change in Ukraine. *Problems of Legality*. 2021. № 155. P. 110–123. URL: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.155.243496>
- Kopytsia, Y. M., & Туліна, Е. Є. (2021). Legal Regulation of Invasive Alien Species with Regards to Climate Change in Ukraine. *Problems of Legality*. 2021. № 155. P. 110–123. <https://doi.org/10.21564/2414-990X.155.243496>
- Lee M. EU Environmental law, Governance and Decision Making: Hart Publishing, 2nd edn, 2014. 270 p.
- Samoilenko, V., Kopytsia, I., Belevtseva, V., Skulysh, Y., Shumilo, O. Conceptual basis of national energy security against the backdrop of global challenges. *Journal of Security and Sustainability*. 2020. Issue 10(1). 329–343. URL: [https://doi.org/10.9770/jssi.2020.10.1\(24\)](https://doi.org/10.9770/jssi.2020.10.1(24))
- Scotford E. Environmental Principles and the Evolution of Environmental Law, Oxford: Hart Publishing, 2017. 320 p.
- Sokolova A. K., Tulina E. Іe. Legal Aspects of Invasive Alien Plant Species Regulation. *Environmental Policy and Law*. 2019. Vol. 49. No. 4–5. P. 300–305.

Suietnov Y. Formation and Development of the Ecosystem Approach in International Environmental Law before the Convention on Biological Diversity. *Journal of Environmental Law and Policy*. 2021. No 001. P. 47–85. URL: <https://doi.org/10.33002/jelp001.03>

Suietnov, Y., Tulina, E. (2021). Ecosystem Approach in Dealing with Invasive Alien Species: International, European and Ukrainian Experience of Legal Regulation. *Grassroots Journal of Natural Resources*, 4(3): 79–93. Doi: <https://doi.org/10.33002/nr2581.6853.040308>

United Nations Environment Programme. Trade and Green Economy: A Handbook, Geneva: UNEP, 3rd ed., 2014.

Yevhenii P. Suietnov. Implementation of the Ecosystem Approach as a Necessary Condition for Ensuring the Constitutional Human Right to a Safe Environment for Life and Health. *Wiadomości lekarskie*. 2020;73(9 p. II):2062–2067. DOI: 10.36740/WLek202009231

Анісімова Г. В. Теоретичні засади розвитку екологічного законодавства України в контексті природно-правової доктрини: монографія. Харків : Право, 2019. 672 с.

Безденежна М. Принцип перестороги у міжнародному екологічному праві: особливості застосування. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. Київський національний університет ім. Т. Шевченка. Ін-т міжнародних відносин ; голов. ред. Л. В. Губерський. Київ : Ін-т міжнар. відносин, 2010. Вип. 88, ч. 1. С. 97–98.

Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 14: Екологічне право / редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова), А. П. Гетьман (заст. голови) та ін.; Нац. акад. прав. наук України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2018. 776 с.

Гетьман А.П. Доктрина екологічного права та законодавства України: монографія. Харків: ТОВ «Оберіг», 2019. 336 с.

Екологічне право в запитаннях та відповідях : навч. посіб. / А.П. Гетьман, Г.В. Анісімова, В.Л. Бредіхіна та ін. ; за ред. А.П. Гетьмана. Харків : Право, 2017. 208 с.

Екологічне право України : підручник для студ. вищих навч. закладів / Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.»; за ред. І. І. Каракаша. Одеса: Фенікс, 2012. 788с.

Екологічне право України. Академічний курс: Підручник / За заг. ред. Ю.С. Шемшученка. Київ : ТОВ «Вид-во «Юрид. думка». 2008. 720 с.

Екологічне право України. Загальна частина : підручник / М. В. Краснова, Ю. А. Краснова. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. 190 с.

Екологічне право України: Конспект лекцій у схемах (Загальна і Особлива частина): навч. посібник / Балюк Г.І. Київ : Юрінком Інтер, 2006. 192 с.

Екологічне право. Загальна частина (схеми і таблиці) : підручник / А. П. Гетьман, Г. В. Анісімова, В. В. Шеховцов та ін.; за заг. ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2015. 342 с.

Екологічне право. Особлива частина (схеми і таблиці) : підручник / А. П. Гетьман, А. К. Соколова, О. В. Донець та ін.; за заг. ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2015. 496 с.

Екологічне право: підручник / А.П.Гетьман, Г.В.Анісімова, А.К. Соколова та ін.; за ред. А.П. Гетьмана. Харків : Право, 2019. 552 с.

Задорожній О. В., Медведєва М. О. Міжнародне право навколишнього середовища: підручник. Київський національний університет ім. Т. Шевченка, Інститут міжнародних відносин. Київ: Вид. дім «Промені», 2010. 510 с.

Збірник міжнародно-правових актів у сфері охорони довкілля. 2-е вид., доп. Львів: Норма, 2002. 416 с.

Копица Е. Международные аспекты правового регулирования нормирования в сфере охраны атмосферного воздуха. *Legea și viața*. 2016. № 6. С. 90–93.

Копица Є. М., Гудзенко Ю. О. Права людини у контексті зміни клімату. *Економіка. Фінанси. Право*. 2022. № 5/2. С. 27–30. URL: [https://doi.org/10.37634/efp.2022.5\(2\).6](https://doi.org/10.37634/efp.2022.5(2).6).

Копица Є. М., Огієнко М. Актуальні питання правового регулювання у сфері зміни клімату в Україні. *Concepts for the development of society's scientific potential*. 2021. С. 294–304. URL: <https://doi.org/10.51582/interconf.21-22.11.2021.036>

Короткий Т. Р. Міжнародне право охорони морського середовища як підгалузь міжнародного права навколишнього середовища. *Держава і право. Юридичні і політичні науки* : зб. наук. пр. / Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2011. Вип. 54. С. 534–542.

Лозо О. В., Овсієнко К. С. Правовий статус внутрішніх кліматичних мігрантів. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2020. № 4 (70). С. 35–42. URL: http://law.stateandregions.zp.ua/archive/4_2020/8.pdf.

Малишева Н. Екологічне право: вектори розвитку в ХХІ сторіччі. *Право України*. 2011. № 2. С. 114–123.

Медведєва М. О. Проблема ефективності міжнародно-правових норм у галузі охорони навколишнього середовища. *Публічне право*. 2012. № 4. С. 158–166.

Медведєва М. Екосистемний підхід у міжнародному праві навколишнього середовища: проблеми розуміння та застосування. *Право України*. 2010. № 2. С. 184–189.

Міжнародне право навколишнього середовища: стан та перспективи розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. / Національна академія наук України, Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Міжнародний центр космічного права ; Національна академія наук України,

Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Міжнародний центр космічного права. Київ: Обрії, 2010. 213 с.

Нечипорук Л. Д. Міжнародно-правове регулювання охорони та використання об'єктів тваринного світу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. Вип. 8. 2007. С. 239–241.

Правова доктрина України : у 5 т. Харків : Право, 2013. Т. 4. : Доктринальні проблеми екологічного, аграрного та господарського права / Ю. С. Шемшученко, А. П. Гетьман, В. І. Андрейцев та ін., ; за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. 848 с.

Правова охорона довкілля: сучасний стан та перспективи розвитку: монографія / А. П. Гетьман, А. К. Соколова, Г. В. Анісімова та ін. ; за ред. А. П. Гетьмана. Харків : Право, 2014. 784 с.

Романюк Н. Вплив глобального потепління та змін клімату на появу кліматичних мігрантів. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. Міжнародні відносини*. 1(7), 2020. С. 52–61.

Струтинська-Струк Л. В. Принципи міжнародного екологічного права та національної екологічної політики України: порівняльно-правовий аналіз. *Порівняльно-правові дослідження*. 2011. № 1. С. 110–115.

Суєтнов Є. П. Екосистемний підхід у міжнародному екологічному праві: від ідеї збереження природних екосистем до появи цілісної концепції. *Проблеми законності*. 2022. Вип. 157. С. 116–146. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.157.256982>.

Суєтнов Є. П. Екосистемний підхід як основа Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат. *Екологічне право*. 2020. № 2. С. 21–26. URL: <http://www.ecolaw.idpnan.kyiv.ua/archive/2020/2/5.pdf>.

Сухорольський П. М. Поняття реалізації та чинники ефективності міжнародних договорів з охорони довкілля. *Публічне право*. 2012. № 2. С. 162–169.

Туліна Е. Є. Біологічне різноманіття як об'єкт екологічних правовідносин у сфері збереження і сталого використання. *Проблеми*

законності. 2022. Вип. 157. С. 164–177. doi: <https://doi.org/10.21564/2414-990X.157.256811>.

Шемшученко Ю. Актуальні проблеми кодифікації національного та міжнародного екологічного права. *Право України*. 2011. № 2. С. 4–10.

Інтернет-ресурси

Сайт наукової бібліотеки Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого – <http://library.nlu.edu.ua/>

Офіційний веб-портал Верховної Ради України – <http://rada.gov.ua/>

Сайт ООН – <https://www.un.org>

Офіційний веб-портал програми ООН з довкілля (ЮНЕП) – <https://www.unep.org>

Стислий виклад рішень і консультативних висновків Міжнародного Суду ООН – <https://www.icj-cij.org/ru>

СЕНМК

Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс кафедри екологічного права. URL: <https://neik.nlu.edu.ua/moodle/course/view.php?id=339>